

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS
LATVIJAS REPUBLIKAS VĀRDĀ
Rīgā 2013. gada 7. novembrī
lietā Nr. 2012-24-03

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Aija Branta, Kristīne Krūma, Uldis Ķinis un Sanita Osipova,

pēc Nataļjas Čehovas un Valērija Kravcova pieteikuma,
pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 3. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, 19.² un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2013. gada 8. oktobrī tiesas sēdē izskatīja lietu

„Par Ministru kabineta 2009. gada 7. jūlija noteikumu Nr. 733 „Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu un valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību profesionālo un amata pienākumu veikšanai, pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai un Eiropas Kopienas pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai un valsts nodevu par valsts valodas prasmes pārbaudi” 1. pielikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 101. pantam, kā arī Valsts valodas likuma 6. panta pirmajai daļai un Ministru kabineta iekārtas likuma 31. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Ministru kabineta 2009. gada 7. jūlija noteikumi Nr. 733 „Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu un valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību profesionālo un amata pienākumu veikšanai, pastāvīgās uzturēšanās

atļaujas saņemšanai un Eiropas Kopienas pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai un valsts nodevu par valsts valodas prasmes pārbaudi” (turpmāk – Noteikumi Nr. 733) tika izdoti saskaņā ar Valsts valodas likuma 6. panta piekto daļu, Imigrācijas likuma 24. panta piekto un 5.¹ daļu, kā arī likuma „Par Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu Latvijas Republikā” 3. panta ceturto un piekto daļu.

1.1. Valsts valodas likuma 6. panta pirmā daļa noteic, ka valsts un pašvaldību iestāžu, tiesu un tiesu sistēmai piederīgo iestāžu, valsts un pašvaldību uzņēmumu, kā arī to uzņēmējdarbību darbiniekiem, kurās lielākā kapitāla daļa pieder valstij vai pašvaldībai, jāprot un jālieto valsts valoda tādā apjomā, kāds nepieciešams viņu profesionālo un amata pienākumu veikšanai.

Savukārt saskaņā ar Valsts valodas likuma 6. panta piekto daļu valsts valodas zināšanu apjomu, kāds nepieciešams šā panta pirmajā daļā minētajām personām, kā arī valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību nosaka Ministru kabinets.

1.2. Imigrācijas likuma 24. panta piektā un 5.¹ daļa noteic kārtību, kādā ārzemniekam ir tiesības pieprasīt pastāvīgās uzturēšanās atļauju, un to, ka par valsts valodas prasmes pārbaudi viņam jāmaksā valsts nodeva Ministru kabineta noteiktajā apmērā un kārtībā.

1.3. Noteikumu Nr. 733 izdošanas laikā likuma „Par Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu Latvijas Republikā” 3. panta ceturto daļu paredzēja, ka Ministru kabinets nosaka Eiropas Kopienas pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai nepieciešamo valsts valodas zināšanu apjomu, valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību, atvieglojumus valsts valodas prasmes pārbaudes kārtībā, to personu kategorijas, kuras ilgstošu vai nenovēršamu veselības traucējumu dēļ atbrīvojamas no valsts valodas prasmes pārbaudes. Turklāt attiecībā uz personām, kuras iepriekš kārtājušas nepieciešamā apjoma valsts valodas prasmes pārbaudi, Ministru kabinets nosaka kārtību, kādā atzīst iegūtos valsts valodas prasmi apliecinājošos dokumentus.

Savukārt saskaņā ar minētā likuma 3. panta piekto daļu par valsts valodas prasmes pārbaudi trešās valsts pilsonis maksā valsts nodevu Ministru kabineta noteiktajā apmērā un kārtībā.

2. Noteikumu Nr. 733 1. pielikuma „Amatu un profesiju iedalījums atbilstoši nepieciešamajam valsts valodas prasmes līmenim un pakāpei” sākotnējā redakcija, kas bija spēkā no 2009. gada 1. septembra līdz 2012. gada

6. janvārim, uz pašvaldību domju deputātiem attiecināja šādas valsts valodas prasmes prasības: „C līmeņa 1. pakāpe nepieciešama iestāžu, organizāciju, uzņēmumu, uzņēmējsabiedrību un to struktūrvienību vadītājiem, augsti kvalificētiem speciālistiem, [...] kuru profesijas klasificētas ar šādiem kodiem: [...] 1150 01 pilsētas domes deputāts; 1150 02 novada domes deputāts” (turpmāk – Noteikumu Nr. 733 sākotnējā redakcija).

2.1. Noteikumu Nr. 733 1. pielikums tika izteikts jaunā redakcijā ar Ministru kabineta 2012. gada 3. janvāra noteikumiem Nr. 16 „Grozījumi Ministru kabineta 2009. gada 7. jūlija noteikumos Nr. 733 „Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu un valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību profesionālo un amata pienākumu veikšanai, pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai un Eiropas Kopienas pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai un valsts nodevu par valsts valodas prasmes pārbaudi”” (turpmāk – Noteikumi Nr. 16), kas stājās spēkā 2012. gada 7. janvārī. Šajā Noteikumu Nr. 733 1. pielikuma redakcijā pašvaldību domju deputātiem obligātais valsts valodas zināšanu un prasmju apjoms nebija konkretizēts.

2.2. Ministru kabinets 2012. gada 23. oktobrī izdeva noteikumus Nr. 714 „Grozījumi Ministru kabineta 2009. gada 7. jūlija noteikumos Nr. 733 „Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu un valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību profesionālo un amata pienākumu veikšanai, pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai un Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai un valsts nodevu par valsts valodas prasmes pārbaudi”” (turpmāk – Noteikumi Nr. 714), kas stājās spēkā 2012. gada 26. oktobrī.

Atbilstoši šiem grozījumiem republikas pilsētas pašvaldības domes deputātam (klasifikācijas kods 1111 21) un novada pašvaldības domes deputātam (klasifikācijas kods 1111 22) nepieciešamo valsts valodas zināšanu un prasmju apjoms ir C līmeņa 1. pakāpe. Minētie klasifikācijas kodi atbilst Ministru kabineta 2010. gada 18. maija noteikumos Nr. 461 „Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām un Profesiju klasifikatora lietošanas un aktualizēšanas kārtību” (turpmāk – Noteikumi Nr. 461) norādītajiem klasifikācijas kodiem.

Savukārt Noteikumu Nr. 733 sākotnējās redakcijas pieņemšanas laikā bija spēkā Ministru kabineta 2007. gada 13. februāra noteikumi Nr. 125 „Noteikumi par profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām un profesiju klasifikatora

lietošanas un aktualizēšanas kārtību (Profesiju klasifikators)” (turpmāk – Noteikumi Nr. 125) (turpmāk Noteikumi Nr. 461 un Nr. 125 kopā – profesiju klasifikators).

3. Pieteikuma iesniedzēji – Natalja Čehova un Valērijs Kravcovs (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēji) – uzskata, ka Noteikumu Nr. 733 1. pielikums tā sākotnējā redakcijā un Noteikumos Nr. 714 ietvertajā redakcijā, ciktāl tas attiecas uz pašvaldību domju deputātiem, (turpmāk arī – apstrīdētais regulējums) neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. un 101. pantam, kā arī Valsts valodas likuma 6. panta pirmajai daļai un Ministru kabineta iekārtas likuma 31. pantam.

3.1. Pieteikuma iesniedzēji 2009. gada 6. jūnijā notikušajās pašvaldību vēlēšanās tika ievēlēti par pašvaldību domju deputātiem. Apstrīdētais regulējums stājās spēkā 2009. gada 1. septembrī. Abi Pieteikuma iesniedzēji 2009. gada novembrī tika administratīvi sodīti par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.²⁶ pantā paredzēto pārkāpumu, proti, par valsts valodas nelietošanu profesionālo un amata pienākumu veikšanai nepieciešamajā apjomā.

3.2. Prasības attiecībā uz latviešu valodas zināšanām pašvaldību domju deputātiem tieši un netieši izvirzot vairāki normatīvie akti. Netieša prasība pēc valsts valodas prasmes esot noteikta likumā „Par pašvaldībām”, Valsts valodas likumā un Satversmē. No 1994. gada 13. janvāra līdz 2002. gada 9. maijam Pilsētas domes, rajona padomes un pagasta padomes vēlēšanu likuma (turpmāk – Vēlēšanu likums) 9. pants noteicis pakāpi, kādā pašvaldību domju deputātiem un deputātu kandidātiem jāprot valsts valoda. Tiešas prasības attiecībā uz pašvaldību domju deputātu valsts valodas zināšanu apjomu atkārtoti ieviestas ar Noteikumiem Nr. 733, kurus Ministru kabinets izdeva 2009. gada 1. septembrī.

3.3. Pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka Ministru kabinets nebija tiesīgs noteikt pašvaldību domju deputātiem pienākumu prast valsts valodu C līmeņa 1. pakāpē. Noteikumos Nr. 733 neesot skaidri norādītas pilnvarojošās normas un to galvenie virzieni. Turklāt Valsts valodas likuma 6. panta piektā daļa neesot grozīta kopš tās pieņemšanas brīža. Līdz ar to nevarot konstatēt likumdevēja vēlmi pilnvarot Ministru kabinetu izdot noteikumus, kuros būtu norādīts pašvaldību domju deputātiem nepieciešamais valsts valodas prasmes

līmenis un pakāpe. Tāpēc apstrīdētais regulējums esot pretrunā ar Ministru kabineta iekārtas likuma 31. pantu.

Pēc Pieteikuma iesniedzēju domām, Valsts valodas likuma 6. panta pirmās daļas prasības nevar attiecināt uz pašvaldību domju deputātiem, jo viņi nav darbinieki Darba likuma izpratnē, proti, ar viņiem netiek noslēgts darba līgums un viņiem nav darba devēja. Tāpēc apstrīdētais regulējums neatbilstot Valsts valodas likuma 6. panta pirmajai daļai. Savukārt Valsts valodas likuma 6. panta piektā daļa attiecoties tikai uz darbiniekiem, nevis uz politiskām amatpersonām. Pieteikuma iesniedzēji norāda, ka uz vēlētiem amatiem drīkst attiecināt prasības tikai par valsts valodas lietošanu, nevis prasmi. Apstrīdētajā regulējumā ietvertais pamattiesību ierobežojums neesot noteikts ar likumu.

3.4. Kā norāda Pieteikuma iesniedzēji, apstrīdētā regulējuma mērķis varētu būt profesiju klasifikatora saskaņošana ar to amatu sarakstu, kuru pildīšanai nepieciešamas valsts valodas zināšanas. Cits iespējamais leģitīmais mērķis varot būt mazākumtautību pārstāvju iekļaušana Latvijas sabiedrībā. Taču Pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka Ministru kabinets apstrīdētā regulējuma leģitīmo mērķi nav formulējis. Prasību, ka pašvaldību darbā jālieto valsts valoda, varot izpildīt ar citiem, efektīvākiem līdzekļiem, piemēram, saziņā ar vēlētajiem izmantojot tulka palīdzību.

Apstrīdētajā regulējumā ietvertās prasības formāli netiekot izvirzītas pašvaldību domju deputātu kandidātiem. Līdz ar to vēlēšanās varot kandidēt arī personas, kuru valsts valodas prasmes līmenis neatbilst apstrīdētajā regulējumā noteiktajam, savukārt pēc šādu personu ievēlēšanas jebkurā brīdī varot tikt apstrīdēta deputāta atbilstība ieņemamam amatam.

3.5. Apstrīdētais regulējums nosakot atšķirīgu attieksmi pret pašvaldību domju deputātiem atkarībā no viņu dzimtās valodas un etniskās izcelsmes. Noteikumu Nr. 733 12. punkts paredzot, ka no valsts valodas prasmes pārbaudes atbrīvotas personas, kuras ieguvušas pamata, vidējo vai augstāko izglītību akreditētās programmās latviešu valodā. Taču šādas prasības neattiecoties uz tiem deputātiem, kuri absolvējuši vidusskolu ar latviešu mācībvalodu, un daļēji uz deputātiem, kuri vidusskolas izglītību ieguvuši mazākumtautības valodā pēc akreditētu mazākumtautību izglītības programmu ieviešanas.

Apstrīdētais regulējums pārkāpjot Pieteikuma iesniedzējiem Satversmes 91. pantā garantētās tiesības būt vienlīdzīgiem ar pārējiem kolēģiem likuma

priekšā un baudīt savas Satversmes 101. pantā noteiktās pamattiesības bez diskriminācijas.

4. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto regulējumu, – **Ministru kabinets** – norāda, ka apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 91. un 101. pantam, kā arī Valsts valodas likuma 6. panta pirmajai daļai un Ministru kabineta iekārtas likuma 31. pantam.

4.1. Apstrīdētais regulējums liedzot būt par pašvaldības domes deputātu personām, kuru valsts valodas zināšanas neatbilst Noteikumos Nr. 733 norādītajam apjomam. Tātad apstrīdētais regulējums ierobežojot Pieteikuma iesniedzējiem Satversmes 101. pantā noteiktās pamattiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties pašvaldību darbībā. Likumdevējs esot pilnvarojis Ministru kabinetu noteikt Valsts valodas likuma 6. panta pirmajā daļā minētajām personām nepieciešamo valsts valodas zināšanu apjomu. Pilnvarojums noteikt šo apjomu un valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību esot ietverts Valsts valodas likuma 6. panta piektajā daļā.

4.2. Pieteikuma iesniedzēji kļūdaini interpretējot Valsts valodas likuma 6. panta pirmo daļu. Latviešu valoda par valsts valodu noteikta Satversmē, savukārt Valsts valodas likuma, speciālo likumu un Ministru kabineta noteikumu uzdevums esot nodrošināt Satversmes 4. pantā ietverto prasību izpildi publiskajā sfērā. Tā kā pašvaldības ir publiskas institūcijas, tajās esot jālieto valsts valoda.

Līdz 2009. gada 1. septembrim Noteikumos Nr. 733 neesot bijis tieši noteikts pašvaldību domju deputātiem nepieciešamais valsts valodas zināšanu līmenis. Tomēr tas nevarot būt par pamatu apgalvojumam, ka laika posmā no 2002. gada 9. maija līdz 2009. gada 1. septembrim tiešas prasības attiecībā uz pašvaldību deputātiem nepieciešamo valsts valodas prasmi vispār nebūtu pastāvējušas. Ministru kabinets norāda, ka arī minētajā periodā normatīvie akti prasījuši valsts valodas zināšanas tādā apjomā, kāds nepieciešams deputāta profesionālo un amata pienākumu veikšanai. Šādas prasības citastarp esot noteiktas Satversmē, Valsts valodas likumā un Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likumā.

4.3. Kā norāda Ministru kabinets, apstrīdētā regulējuma mērķis ir leģitīms, jo valsts ir ieinteresēta nodrošināt tās institūciju normālu funkcionēšanu. Valsts valoda esot juridisks pārvaldības instruments. Valsts valodas zināšanas esot būtisks deputāta pienākumu izpildes priekšnoteikums.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa lietā „Ingrīda Podkolzina pret Latviju” esot atzinusi, ka prasībai – deputātu kandidātiem pietiekami labi jāzina valsts valoda – ir leģitīms mērķis un Latvijas valsts var izvirzīt deputātu kandidātiem prasību zināt latviešu valodu. Šādu prasību varot attiecināt arī uz deputātiem.

Ministru kabinets uzskata, ka iespēja izmantot tulka pakalpojumus nav saudzējošāks līdzeklis un nenodrošinātu leģitīmā mērķa sasniegšanu tādā pašā kvalitātē, kā to nodrošina apstrīdētais regulējums. Tātad apstrīdētais regulējums atbilstot Satversmes 101. un 91. pantam.

5. Pieaicinātā persona – **Tieslietu ministrija** – norāda, ka apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 91. un 101. pantam, kā arī Valsts valodas likuma 6. panta pirmajai daļai un Ministru kabineta iekārtas likuma 31. pantam.

5.1. Satversmes 101. pants kalpojot demokrātiskas valsts iekārtas leģitimitātes nodrošināšanai. Atbilstoši šim pantam arī pašvaldības darbā gan saziņas valoda, gan lietvedībā un dokumentos lietojamā valoda, gan arī darba sanāksmju valoda esot latviešu valoda.

Apstrīdētā regulējuma leģitīmais mērķis esot nodrošināt pašvaldību darbību, jo to darba valoda esot latviešu valoda. Apstrīdētais regulējums esot piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai, jo nodrošinot efektīvu Satversmes 101. panta piemērošanu.

5.2. Deputātam esot pienākums piedalīties domes darbā, citastarp izskatīt iedzīvotāju sūdzības un iesniegumus, atbildēt uz tiem, rīkot iedzīvotāju pieņemšanu. Šādas darbības esot jāveic nepastarpināti, jo deputāts, darbodamies domē, paužot viedokli un aizstāvot savu vēlētajū intereses. Saziņa esot pašvaldības deputāta darba būtiska sastāvdaļa un personisks pienākums.

Tieslietu ministrija uzskata, ka tulka piesaistīšana nenodrošinātu apstrīdētā regulējuma leģitīmā mērķa sasniegšanu tādā pašā kvalitātē, turklāt varot lielā mērā apgrūtināt pašvaldības domes darbu. Ja pašvaldības domes deputātam, piemēram, ir piekļuve ierobežotas pieejamības informācijai, tad šāda informācija nebūtu izpaužama tulkam. Deputātam savus pienākumus vajagot pildīt tieši un nepastarpināti.

Jēdziens „darbinieks” Valsts valodas likuma izpratnē esot plašāks par jēdzienu „amatpersona” vai „ierēdnis” un attiecināms arī uz abām minētajām kategorijām. Tātad uz pašvaldības domes deputātu esot pilnībā attiecināma Valsts valodas likuma 6. panta pirmā un piektā daļa.

5.3. Valsts valodas centram esot pienākums iesniegt apgabaltiesā prasības pieteikumu par pašvaldības domes deputāta pilnvaru anulēšanu, ja deputāts atkārtoti neierodas uz valsts valodas prasmes pārbaudi vai arī tiek atkārtoti konstatēts, ka deputāta valsts valodas zināšanas neatbilst Ministru kabineta noteiktajam līmenim.

Tā kā pašvaldības domes deputātam, jau uzsākot savu pienākumu veikšanu, jāprot valsts valoda Ministru kabineta noteiktajā līmenī un pakāpē, tad seši mēneši līdz valsts valodas prasmes pārbaudei esot saprātīgs un pietiekams termiņš, lai persona varētu uzlabot savas valsts valodas zināšanas.

5.4. Tieslietu ministrija uzskata, ka nav pretrunas starp Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma 17. panta pirmās daļas 3. punkta „g” apakšpunktā noteikto deputāta kandidāta pienākumu sniegt pašnovērtējumu par savu latviešu valodas prasmi un apstrīdēto regulējumu, kas prasa, lai pašvaldības domes deputāts prastu valsts valodu C līmeņa 1. pakāpē.

Apstrīdētais regulējums neierobežojot mazākumtautību pārstāvju pasīvās vēlēšanu tiesības, jo tajā ietvertā prasība attiecoties uz jebkuru personu neatkarīgi no tās etniskās piederības, rases, dzimuma vai citām pazīmēm. Turklāt etniskā piederība neesot jānorāda nevienā ar pasīvo vēlēšanu tiesību īstenošanu saistītā dokumentā. Tādējādi prasība, ka pašvaldības domes deputātam jāprot valsts valoda, neesot diskriminējoša un atbilstot Satversmes 91. pantam.

6. Pieaicinātā persona – **Izglītības un zinātnes ministrija** – norāda, ka apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 91. un 101. pantam, kā arī Valsts valodas likuma 6. panta pirmajai daļai un Ministru kabineta iekārtas likuma 31. pantam. Izglītības un zinātnes ministrijas viedoklis saskan ar Ministru kabineta atbildes rakstā pausto viedokli, kā arī Tieslietu ministrijas argumentiem.

7. Pieaicinātā persona – **Latvijas Republikas tiesībsargs** (turpmāk – Tiesībsargs) – norāda, ka apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 91. un 101. pantam, kā arī Valsts valodas likuma 6. panta pirmajai daļai un Ministru kabineta iekārtas likuma 31. pantam.

7.1. Tiesībsargs norāda, ka personas, kas ieguvušas pamata, vidējo vai augstāko izglītību akreditētās programmās latviešu valodā, un personas, kas apguvušas akreditētu mazākumtautības izglītības programmu un kārtojušas

centralizēto eksāmenu latviešu valodā, jau ir apliecinājušas savas valsts valodas zināšanas. Tāpēc tās esot atbrīvotas no valsts valodas prasmes pārbaudes. Savukārt personas, kas Noteikumu Nr. 733 12.1. un 12.2. punktā nav minētas, no valsts valodas prasmes pārbaudes netiekot atbrīvotas, jo tām neesot latviešu valodas zināšanu apliecinājuma. Līdz ar to deputāti, kuri saskaņā ar Noteikumu Nr. 733 12. punktu ir atbrīvoti no valsts valodas prasmes pārbaudes, neatrodies vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos ar tiem deputātiem, kuriem nav minētā latviešu valodas zināšanu apliecinājuma.

Noteikumu Nr. 733 regulējums esot vērsti uz to, lai panāktu vienādu valsts valodas lietojumu un īstenotu Satversmes 4. un 101. pantā noteiktās prasības pašvaldību darbā.

7.2. Apstrīdētais regulējums esot noteikts ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu. Izdodot Noteikumus Nr. 733, Ministru kabinets neesot pārkāpis Valsts valodas likuma 6. pantu un Ministru kabineta iekārtas likuma 31. pantu. Leģitīmais mērķis esot nostiprināt valsts valodas lietošanu, kā arī Latvijas iedzīvotāju tiesības un pat pienākumu lietot latviešu valodu gan mutvārdu, gan rakstveida saziņā. Šā mērķa īstenošana atbilstot sabiedrības interesēm.

Apstrīdētais regulējums esot piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai. Turklāt tiekot efektīvi garantēta arī aizsardzība pret ierobežojuma nesamērīgu vai patvaļīgu piemērošanu. Proti, par deputāta pilnvaru anulēšanu varot lemt tikai apgabaltiesa, kas taisa spriedumu pēc visu lietas apstākļu vispusīgas izvērtēšanas un lietā iesaistīto personu uzklaušanās. Deputātam, kurš neprot valsts valodu nepieciešamajā līmenī, esot paredzēta iespēja sešu mēnešu periodā pilnveidot savu valsts valodas prasmi. Tiesībsargs uzskata, ka citi līdzekļi nenodrošina apstrīdētā regulējuma leģitīmā mērķa sasniegšanu. Apstrīdētā regulējuma radītais ierobežojums esot samērīgs un atbilstošs Satversmes 101. pantam. Tiesībsargs arī atzīst, ka Noteikumi Nr. 733 izdoti, ievērojot likumdevēja sniegto pilnvarojumu un likumdevēja noteiktajā apmērā.

Ne vien pašvaldības domes deputātam, bet arī deputāta kandidātam vajagot apzināties ar šo amatu saistīto augsto atbildību. Gatavojoties ievēlēšanai deputāta amatā, personām esot jāpilnveido sava valsts valodas prasme tiktāl, lai spētu pilnvērtīgi veikt deputāta pienākumus.

8. Pieaicinātā persona – **biedrība „Latvijas Pašvaldību savienība”** – norāda, ka apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 91. un 101. pantam, kā arī

Valsts valodas likuma 6. panta pirmajai daļai un Ministru kabineta iekārtas likuma 31. pantam.

8.1. Pienākums zināt latviešu valodu un to lietot valsts un pašvaldību institūcijās vispirms izrietot no Satversmes. Kandidējot pašvaldību vēlēšanās, personai esot zināmas pašvaldības domes deputātam izvirzītās prasības attiecībā uz valsts valodas prasmi. Valsts valodas apgūšanas un lietošanas pienākums rodoties jau pirms pašvaldības deputāta pilnvaru iegūšanas, un termiņš valsts valodas apguvei pēc pilnvaru iegūšanas esot samērīgs.

Valsts un pašvaldību iestāžu darbiniekiem apstrīdētajā regulējumā noteiktā prasība esot nepieciešama, lai atbilstoši Satversmes 4. un 101. pantam nodrošinātu obligāto latviešu valodas lietojumu valsts un pašvaldību iestādēs. Pašvaldības domes deputātam latviešu valoda esot jāprot pietiekami augstā līmenī, lai viņš spētu uztvert un izprast citu teikto un rakstīto, kā arī pats izteikties par visdažādākajiem jautājumiem. Ja deputāts savas tiesības īstenotu un pienākumus pildītu ar tulka starpniecību, nebūtu iespējams nodrošināt pilnvērtīgu pašvaldības darbu vietējo iedzīvotāju interesēs.

8.2. Tiesību norma, ar kuru likumdevējs pilnvarojis Ministru kabinetu noteikt valsts un pašvaldību iestāžu darbinieku profesionālo un amata pienākumu veikšanai nepieciešamo valsts valodas zināšanu apjomu, esot vērtējama atbilstoši tās mērķim. Tā kā pašvaldības deputāts veicot noteiktus pienākumus publiskā institūcijā, izskatāmās lietas ietvaros neesot jāanalizē valsts vai pašvaldības iestādes darbinieka jēdziena saturs.

Ja deputāta valsts valodas zināšanas neatbilst apstrīdētajā regulējumā noteiktajam līmenim, tad viņam esot iespēja tās papildināt noteiktajā termiņā. Ja tiek atkārtoti konstatēts, ka deputāta valsts valodas zināšanas neatbilst minētajam līmenim, Valsts valodas centram esot pienākums iesniegt apgabaltiesā pieteikumu par deputāta pilnvaru anulēšanu.

9. Pieaicinātā persona – **prof. Dr. h. c., Assessor iur., Dipl.-Pol. Egils Levīts** – norāda, ka latviešu valoda kā valsts valoda ir neatņemama Latvijas valsts konstitucionālās identitātes sastāvdaļa.

9.1. Valsts valodas galvenā funkcija esot kalpot par kopējo savstarpējās saziņas un saprašanās līdzekli visiem valsts iedzīvotājiem neatkarīgi no viņu tautības, dzimtās valodas, reliģijas un citām pazīmēm. Viena no šīs funkcijas konkrētajām izpausmēm esot tāda, ka valsts valoda ir valsts institūciju, kā arī pašvaldību darba valoda. Satversmes 101. panta otrās daļas trešais teikums tikai

konkrētāk izskaidrojot vienu no Satversmes 4. pantā ietvertā pamatnoteikuma piemērošanas gadījumiem.

9.2. Noteikums, ka pašvaldību darba valoda ir latviešu valoda, neesot pašvaldības domes deputāta tiesību ierobežojums, jo prasība zināt valsts valodu izrietot no Satversmes. Savukārt prasība zināt valsts valodu tieši C līmeņa 1. pakāpē varot tikt uzskatīta par deputāta tiesības ierobežojošu noteikumu, kas rada viņam subjektīvas tiesības to apstrīdēt tiesā. Šā ierobežojuma mērķis esot leģitīms, proti, nodrošināt, ka deputāts var pilnvērtīgi pildīt savus pienākumus pašvaldību darba valodā. Deputātam esot nepieciešams saprast paša teikto un aizstāvēt savu viedokli, kā arī sazināties ar vēlētājiem. Konsultanti, palīgi, tulki un literārie redaktori varot uzlabot deputāta darba kvalitāti, taču nevarot aizstāt deputātu personīgajā saziņā.

9.3. Valsts valodas likuma 6. panta pirmajā daļā lietotais jēdziens „darbinieki” aptverot visus šajā normā minētajās institūcijās, uzņēmumos, organizācijās strādājošos un tos, kas darbojas šo institūciju vārdā, neatkarīgi no viņu darba vai amata attiecību rakstura. Līdz ar to Valsts valodas likumā minētais jēdziens „darbinieki” esot plašāks nekā šis pats jēdziens Darba likuma izpratnē. Ja prasība par valsts valodas zināšanām tiktu attiecināta tikai uz tām personām, kuras valsts un pašvaldību iestādēs nodarbinātas uz darba līguma pamata, tas neatbilstu likuma mērķim – panākt visaptverošu valsts valodas lietošanu publiskajā jomā.

9.4. Pašvaldību domju deputātiem noteiktā prasība zināt valsts valodu atbilstīgā līmenī neierobežojot mazākumtautību pārstāvju pasīvās vēlēšanu tiesības. Tā kā apstrīdētā regulējuma pamatā ir Satversmes 101. pants, tas atbilstot Satversmē nostiprinātajam vienlīdzības principam. Proti, Satversmē neesot iekšēju pretrunu. Etniskā piederība, dzimtā valoda, reliģiskā pārliecība un citi apstākļi nevarot attaisnot to, ka persona neprot valsts valodu. Pašvaldības domes deputāta pienākums esot pildīt amata pienākumus ne vien to personu vārdā, kas par viņu nobalsojušas vēlēšanās, bet arī pārējo attiecīgās teritorijas vēlētāju vārdā.

10. Pieaicinātā persona – **Dr. iur. Mārtiņš Mīts** – norāda, ka apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 91. un 101. pantam, kā arī Valsts valodas likuma 6. panta pirmajai daļai un Ministru kabineta iekārtas likuma 31. pantam.

10.1. Ministru kabinets, nosakot valsts valodas zināšanu apjomu, neesot rīkojies *ultra vires*. Neesot pamata Valsts valodas likumā minēto jēdzienu „darbinieks” skaidrot vienīgi Darba likuma izpratnē, izmantojot tikai gramatisko interpretācijas metodi. Esot jāņem vērā vispārējais valsts valodas regulējums un tāpēc Valsts valodas likuma 6. panta pirmās un piektās daļas saturs jānoskaidro ar sistēmiskās interpretācijas palīdzību. Proti, pašvaldību domju deputātiem, lai viņi varētu pildīt savus pienākumus, esot jāzina valsts valoda.

Prasība, ka valsts valoda jāzina arī deputātu kandidātiem, izrietot no Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un likumu normām, kas bija spēkā jau pirms 2009. gadā notikušajām pašvaldību vēlēšanām. Kaut arī laika posmā no 1994. gada 25. janvāra līdz 2002. gada 23. maijam Vēlēšanu likums paredzējis, ka pašvaldību deputātu kandidātiem jāprot valsts valoda augstākajā pakāpē, likumdevējam neesot pienākuma pašam noteikt konkrētam amatam nepieciešamo valsts valodas zināšanu apjomu. Tiesību sistēmas ietvaros to drīkstot darīt arī Ministru kabinets, kas apstrīdēto regulējumu izdevis atbilstoši likumdevēja sniegtajam pilnvarojumam.

Tā kā latviešu valoda ir vienīgā pašvaldību darba valoda, esot loģiski noteikt pašvaldību deputātiem tādu valsts valodas zināšanu apjomu, kāds viņiem nepieciešams pilnvērtīgai savu amata pienākumu veikšanai. Apstrīdētā regulējuma leģitīmais mērķis esot nodrošināt valsts valodas kā kopējā saziņas līdzekļa sociāli vienojošo nozīmi un uzturēt Latvijas konstitucionālo identitāti.

10.2. Atsevišķu pašvaldības domes deputāta pienākumu veikšanai, piemēram, dokumentu sagatavošanai, esot iespējams izmantot tulka pakalpojumus. Taču esot arī tādi pienākumi, kuru pildīšanai nepieciešamas valsts valodas zināšanas apstrīdētajā regulējumā noteiktajā apjomā. Šādi pienākumi esot, piemēram, piedalīšanās domes un tās komisiju sēdēs, kā arī iepriekš sagatavota vai spontāna viedokļa paušana šajās sēdēs. Pasīva līdzdalība domes darbā un nespēja aktīvi reaģēt uz notiekošo nevarot nodrošināt vēlētāju interešu pilnvērtīgu aizstāvību. Tas savukārt varot ietekmēt debašu un pieņemto lēmumu kvalitāti. Turklāt normatīvais regulējums paredzot sešu mēnešu termiņu valsts valodas apguvei. Apstrīdētā regulējuma leģitīmo mērķi neesot iespējams sasniegt ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Tā kā apstrīdētais regulējums neietekmējot 2009. gada pašvaldību vēlēšanās ievēlēto deputātu statusu un neskarot vēlētāju brīvas izvēles tiesības,

sabiedrības ieguvums no apstrīdētajā regulējumā noteiktā ierobežojuma esot lielāks par indivīda interesēm nodarīto zaudējumu.

Prasība zināt valsts valodu attiecīgajā apjomā attiecoties uz visiem pašvaldību deputātiem, bet valsts valodas prasmes pārbaudei netiekot pakļautas tās personas, par kuru zināšanu apjomu neesot šaubu. M. Mits uzskata, ka apstrīdētajā regulējumā noteiktais ierobežojums ir acīmredzami samērīgs ar leģitīmo mērķi, tātad arī objektīvs, pamatots un atbilstošs Satversmes 91. pantam.

Secinājumu daļa

11. Pieteikuma iesniedzēji apstrīd Noteikumu Nr. 733 1. pielikuma normas to sākotnējā redakcijā un Noteikumos Nr. 714 ietvertajā redakcijā, ciktāl tās attiecas uz pašvaldību domju deputātiem. Abas minētās Noteikumu Nr. 733 1. pielikuma redakcijas būtībā neatšķiras, jo nosaka par pašvaldību domju deputātiem obligātu valsts valodas zināšanu un prasmju apjomu C līmeņa 1. pakāpi.

Līdz ar to Satversmes tiesa vērtēs Noteikumu Nr. 733 1. pielikuma atbilstību Satversmes 91. un 101. pantam, Valsts valodas likuma 6. panta pirmajai daļai un Ministru kabineta iekārtas likuma 31. pantam, ciktāl tajā noteikts pašvaldību domju deputātiem obligātais valsts valodas zināšanu un prasmju apjoms.

12. Lietā nav strīda par to, ka apstrīdētais regulējums aizskar Pieteikuma iesniedzējus. Proti, Pieteikuma iesniedzēji ievēlēti par deputātiem 2009. gada 6. jūnijā notikušajās pašvaldību vēlēšanās – V. Kravcovs Liepājas pilsētas domē, savukārt N. Čehova Jēkabpils pilsētas domē.

Valsts valodas centrs, pārbaudot abu Pieteikuma iesniedzēju valsts valodas prasmi, nolēma viņus saukt pie administratīvās atbildības par valsts valodas nelietošanu profesionālo un amata pienākumu veikšanai nepieciešamajā apjomā. Par minēto pārkāpumu Pieteikuma iesniedzējiem tika uzlikts naudas sods un vienlaikus noteikts pienākums piedalīties atkārtotā valsts valodas prasmes pārbaudē pēc sešiem mēnešiem (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 169. – 173., 188. – 196. lpp.*).

13. Satversmes 101. panta pirmā daļa nosaka: „Ikvienam Latvijas pilsonim ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, kā arī pildīt valsts dienestu.”

Savukārt šā Satversmes panta otrā daļa nosaka: „Pašvaldības ievēlē pilntiesīgi Latvijas pilsoņi un Eiropas Savienības pilsoņi, kas pastāvīgi uzturas Latvijā. Ikvienam Eiropas Savienības pilsonim, kas pastāvīgi uzturas Latvijā, ir tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties pašvaldību darbībā. Pašvaldību darba valoda ir latviešu valoda.”

No pieteikuma secināms, ka Pieteikuma iesniedzēji neapšaubā apstrīdētā regulējuma atbilstību Satversmes 101. panta otrās daļas pirmajam un otrajam teikumam. Tāpēc izskatāmās lietas ietvaros vērtējama apstrīdētā regulējuma atbilstība Satversmes 101. panta pirmajai daļai un otrās daļas trešajam teikumam.

Ar pilsoņa piedalīšanos valsts un pašvaldību darbībā visupirms saprotamas tiesības piedalīties Saeimas vai pašvaldības domes izveidošanā, balsojot un kandidējot vēlēšanās. Valstij ir pienākums ne tikai garantēt pilsonim formālas tiesības piedalīties, bet arī radīt priekšnoteikumus tam, lai pilsonis varētu piedalīties valsts un pašvaldību darbībā, turklāt apzināti un izprotot piedalīšanās būtību (*sk.: Kusiņš G. Satversmes 101. panta komentārs. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 384. – 385., 394. lpp.*).

Pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka apstrīdētais regulējums, kas nosaka nepieciešamo valsts valodas prasmes līmeni un pakāpi, nesamērīgi ierobežo viņu iespējas veikt pašvaldības domes deputāta amata pienākumus. Līdz ar to Satversmes tiesai visupirms jāizvērtē, vai apstrīdētais regulējums ierobežo Pieteikuma iesniedzēju tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties pašvaldību darbībā.

14. Iespēja ierobežot Satversmes 101. pantā noteiktās pamattiesības Satversmes 116. pantā nav minēta *expressis verbis*, tomēr Satversmes tiesa savā praksē ir atzinusi, ka šīs tiesības nav absolūtas. Proti, Satversmes 101. pants ietver nosacījumu „likumā paredzētajā veidā”. Tātad šo tiesību izmantošanas veids nosakāms ar likumu. Ietverot Satversmes 101. panta tekstā vārdus „likumā paredzētajā veidā”, likumdevējs noteicis, ka tiesību piemērotajam katrā konkrētā gadījumā vārdi „ikvienam Latvijas pilsonim”

jātulko kopsakarā ar likumos noteiktajiem ierobežojumiem (*sk. Satversmes tiesas 2000. gada 30. augusta sprieduma lietā Nr. 2000-03-01 secinājumu daļas 1. punktu*). Pienākums prast un lietot valsts valodu amata pienākumu veikšanai nepieciešamajā apjomā ir viens no tiem nosacījumiem, kas ikvienam pilsonim jāņem vērā, piedaloties valsts un pašvaldību darbībā.

Satversmes 101. panta otrās daļas trešajā teikumā ietvertā prasība, ka pašvaldību darba valoda ir latviešu valoda, nostiprināta arī likumā „Par pašvaldībām”. Šā likuma 3. panta trešā daļa noteic, ka darba valoda pašvaldības domē un tās izveidotajās institūcijās un iestādēs ir latviešu valoda. Tas nozīmē, ka pašvaldības darbā gan saziņas valoda, gan lietvedībā un dokumentos lietojamā valoda, gan arī darba sanāksmju valoda ir latviešu valoda.

Tātad prasība par latviešu valodas lietošanu pašvaldību darbā, kura ietver arī pašvaldību domju deputātu pienākumu prast valsts valodu un to lietot, ir konstitucionāli nostiprināta un neierobežo personai Satversmes 101. pantā noteiktās pamattiesības.

Saskaņā ar Noteikumu Nr. 733 1. pielikumu valsts valoda C līmeņa 1. pakāpē jāprot un jālieto arī pašvaldību domju deputātiem. Tātad par pašvaldības domes deputātiem drīkst būt tikai tās personas, kuru valsts valodas zināšanu un prasmju apjoms atbilst vismaz minētajam līmenim un pakāpei. No lietas materiāliem izriet, ka Pieteikuma iesniedzēji neprot valsts valodu C līmeņa 1. pakāpē (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 163., 187. lpp.*).

Līdz ar to apstrīdētajā regulējumā ietvertā prasība par valsts valodas zināšanu un prasmju apjomu, respektīvi, C līmeņa 1. pakāpi, ir atzīstama par Pieteikuma iesniedzējiem Satversmes 101. pantā noteikto pamattiesību ierobežojumu.

15. Lai izvērtētu pamattiesību ierobežojuma konstitucionalitāti, jānoskaidro, vai tas ir noteikts ar likumu, vai tam ir leģitīms mērķis un vai tas atbilst samērīguma principam (*sk. Satversmes tiesas 2006. gada 11. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2005-24-01 secinājumu daļas 8. punktu*).

16. Pēc Pieteikuma iesniedzēju domām, Ministru kabinets ir rīkojies pretēji Ministru kabineta iekārtas likuma 31. panta regulējumam un nepamatoti noteicis pašvaldību domju deputātiem nepieciešamo valsts valodas zināšanu un prasmju līmeni un pakāpi.

Līdz ar to Satversmes tiesai jāizvērtē, vai ierobežojums ir noteikts ar likumu (uz likuma pamata). Proti, vai Ministru kabinets apstrīdēto regulējumu pieņēmis atbilstoši likumdevēja sniegtajam pilnvarojumam (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2011. gada 11. marta sprieduma lietā Nr. 2010-50-01 10. punktu*).

16.1. Atbilstoši Ministru kabineta iekārtas likuma 31. panta pirmās daļas 1. punktam Ministru kabinets var izdot ārējus normatīvos aktus – noteikumus, ja likums Ministru kabinetu tam īpaši pilnvarojis. Pilnvarojumā norāda tā galvenos satura virzienus.

Pilnvarojums izdot apstrīdēto regulējumu ir ietverts Valsts valodas likuma 6. panta piektajā daļā, kas nosaka: „Valsts valodas zināšanu apjomu, kāds nepieciešams šā panta pirmajā, otrajā un trešajā daļā minētajām personām, kā arī valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību nosaka Ministru kabinets.”

Tātad Valsts valodas likuma 6. panta piektajā daļā ietvertais pilnvarojums citastarp attiecas uz šā panta pirmajā daļā minētajām personām, proti, valsts un pašvaldību iestāžu, tiesu un tiesu sistēmai piederīgo iestāžu, valsts un pašvaldību uzņēmumu, kā arī to uzņēmējdarbību darbiniekiem, kurās lielākā kapitāla daļa pieder valstij vai pašvaldībai. Šīm personām ir jāprot un jālieto valsts valoda tādā apjomā, kāds nepieciešams to profesionālo un amata pienākumu veikšanai.

Lai deleģējumu izpildītu, Ministru kabinetam ir tiesības un pienākums noteikt minētajām personām nepieciešamo latviešu valodas zināšanu un prasmju apjomu. Savukārt tādēļ, lai tiktu ievērotas personām noteiktās prasības par šo obligāto apjomu, ir nepieciešams atbilstošs kontroles mehānisms. Tāpēc Ministru kabineta kompetencē ietilpst arī valsts valodas prasmes pārbaudes kārtības noteikšana.

16.2. Pieteikuma iesniedzēji norāda, ka pašvaldību domju deputāti Darba likuma izpratnē nav darbinieki un tāpēc Valsts valodas likuma 6. panta pirmās daļas prasības uz viņiem nevarot attiecināt. Savukārt Ministru kabinets norāda, ka jēdziens „darbinieks” Valsts valodas likuma izpratnē ir plašāks par jēdzienu „amatpersona” vai „ierēdnis” un citastarp attiecināms arī uz abām šīm personu kategorijām.

16.2.1. Izvērtējot Pieteikuma iesniedzēju norādītos argumentus, Satversmes tiesa konstatē, ka tie balstīti uz Darba likumā ietverto termina „darbinieks” izpratni. Proti, saskaņā ar Darba likuma 3. pantu darbinieks ir fiziskā persona, kas uz darba līguma pamata par nolīgto darba samaksu veic

noteiktu darbu darba devēja vadībā. Valsts valodas likuma 6. panta pirmajā daļā minētais darbinieka jēdziens pieteikumā interpretēts tikai gramatiski.

Taču gramatiskā iztulkošanas metode ir tikai pirmā no iztulkošanas metodēm, un nav pareizi vadīties vienīgi pēc tiesību normas vārdiskās jēgas. Iztulkojot tiesību normu pēc gramatiskās metodes, iegūtais rezultāts nav galīgs, un pēc citu iztulkošanas metožu pielietošanas tas ne vienmēr var tikt apstiprināts (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 22. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2004-25-03 6. punktu*).

Jēdziens „darbinieks” Latvijas tiesību sistēmā lietots ne vien Darba likuma izpratnē, bet arī plašākā nozīmē. Tas visupirms secināms no Satversmes, kuras 107. pants nosaka: „Ikvienam darbiniekam ir tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu, kā arī tiesības uz iknedēļas brīvdienām un ikgadēju apmaksātu atvaļinājumu.”

Satversmes 107. pantā minētais jēdziens „darbinieks” attiecas ne vien uz darbiniekiem, kas nodarbināti uz Darba likumā regulētā darba līguma pamata, bet arī uz citām nodarbinātības attiecībās esošām personām (*sk.: Stucka A., Badovskis M. Satversmes 107. panta komentārs. Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 505. lpp.*).

Pašvaldības domes deputāts ir nodarbinātais, kuram par amata pienākumu veikšanu ir tiesības saņemt atlīdzību, kuras konkrēto apmēru nosaka Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 5. pants. Apstrīdētā regulējuma spēkā stāšanās laikā pašvaldības domes deputāta atlīdzība tika noteikta saskaņā ar likumu „Par valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzību 2009. gadā”. Turklāt atbilstoši likuma „Par valsts sociālo apdrošināšanu” 1. panta 2. punkta „c” apakšpunktam pašvaldības deputāts ir darba ņēmējs. Tiesību doktrīnā ir atzīts, ka darba ņēmēji ir ne vien tās personas, kas nodarbinātas uz darba līguma pamata, bet arī citas valsts sociālajai apdrošināšanai pakļautas nodarbinātās personas (*sk.: Slaidiņa V., Skultāne I. Darba tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 2011, 27. lpp.*).

Līdz ar to jēdzienu „darbinieks” var attiecināt arī uz tādiem amatiem un profesijām, kurās nodarbinātības tiesiskās attiecības netiek dibinātas ar darba līgumu, bet balstās uz cita tiesiska pamata.

16.2.2. Valsts valodas likuma projekta izstrādes materiāli neļauj secināt, ka Saeimā būtu radušās kādas šaubas par šā likumprojekta 6. panta redakcijā ietvertā jēdziena „darbinieks” izpratni. Proti, par darbiniekiem jau sākotnēji

tika uzskatīti visi valsts sektorā nodarbinātie, tostarp pašvaldību domju deputāti. Arī starptautiskie eksperti, kas tika piesaistīti, lai saskaņotu likumprojektu ar starptautiskajām prasībām, neuzskatīja, ka būtu nepieciešams izvērtēt minētā jēdziena saturu un nozīmi (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 152. – 157. lpp.*). Tātad jau Valsts valodas likuma izstrādes gaitā bija vienota izpratne par to, ka šā likuma 6. panta pirmā daļa attiecināma arī uz deputātiem.

Papildus norādāms, ka Saeima Valsts valodas likumu pieņēma 1999. gada 9. decembrī un tas stājās spēkā 2000. gada 1. septembrī. Savukārt Darba likums Saeimā pieņemts 2001. gada 20. jūnijā, bet spēkā stājās 2002. gada 1. jūnijā. Tāpēc nav pamata uzskatīt, ka likumdevējs, izstrādājot Valsts valodas likuma 6. panta pirmo daļu, būtu balstījies uz to termina „darbinieks” skaidrojumu, kas ietverts Darba likuma 3. pantā.

Līdz ar to Satversmes tiesa secina, ka Valsts valodas likuma 6. panta pirmajā daļā lietoto jēdzienu „darbinieks” nevar interpretēt šauri, neņemot vērā tiesiskā regulējuma sistēmu un mērķus. Likuma mērķim pretēja būtu tāda situācija, ka darba attiecībās esošiem pašvaldību darbiniekiem pašvaldību darba valoda būtu jāzina, bet deputātiem šāda prasība netiktu izvirzīta. Prasība prast un lietot valsts valodu profesionālo un amata pienākumu veikšanai nepieciešamajā apjomā nepārprotami attiecas ne vien uz personām, ar kurām ir noslēgts darba līgums, bet arī uz pārējām valsts un pašvaldību iestādēm piederīgajām personām, tostarp pašvaldību domju deputātiem.

Tādējādi Valsts valodas likuma 6. panta pirmajā daļā lietotais jēdziens „darbinieks” aptver arī pašvaldību domju deputātus un apstrīdētais regulējums atbilst Valsts valodas likuma 6. panta pirmajai daļai.

16.3. Satversmes tiesa ir norādījusi, ka tiesību normai, ar kuru likumdevējs pilnvaro Ministru kabinetu noregulēt Satversmē noteikto personas pamattiesību īstenošanas kārtību vai ierobežojumus šo tiesību īstenošanai, ir jābūt skaidrai un precīzai. Nav pieļaujama personas pamattiesību ierobežošana, atsaucoties uz neskaidru vai pārprotamu likumdevēja pilnvarojumu (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 21. novembra sprieduma lietā Nr. 2005-03-0306 10. punktu*).

Ministru kabinetam Valsts valodas likuma 6. panta piektajā daļā ir dots skaidrs un precīzs pilnvarojums noteikt personām nepieciešamo valsts valodas zināšanu un prasmju apjomu.

Līdz ar to apstrīdētajā regulējumā noteiktais ierobežojums ir noteikts uz likuma pamata un atbilst Ministru kabineta iekārtas likuma 31. pantam.

17. Ikvienu pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 9. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēji ir norādījuši vairākus, viņuprāt, iespējamus mērķus, kuru sasniegšanas labad Ministru kabinets pieņēmis apstrīdēto regulējumu. Tomēr vienlaikus viņi uzskata, ka apstrīdētajam regulējumam nav leģitīma mērķa.

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka nepieciešamība aizsargāt valsts valodu un nostiprināt tās lietošanu ir cieši saistīta ar Latvijas valsts demokrātisko iekārtu (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-01-06 15.1. un 15.2. punktu*).

„Satversmes 4. pants, nosakot, ka latviešu valoda Latvijas Republikā ir valsts valoda, piešķir tai konstitucionālu statusu. [...] Ievērojot latviešu valodas kā valsts valodas nostiprinājumu Satversmē, kā arī to, ka globalizācijas apstākļos Latvija ir vienīgā vieta pasaulē, kur var tikt garantēta latviešu valodas un līdz ar to arī pamatnācijas pastāvēšana un attīstība, latviešu valodas kā valsts valodas lietošanas jomas sašaurinājums valsts teritorijā uzskatāms arī par valsts demokrātiskās iekārtas apdraudējumu” (*Satversmes tiesas 2001. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2001-04-0103 secinājumu daļas 3.2. punkts*).

Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa (turpmāk – ECT) atzinusi, ka valsts ir ieinteresēta nodrošināt tās institūciju sistēmas normālu funkcionēšanu un līdz ar to parlamenta deputātu kandidātiem noteiktajai prasībai par valsts valodas prasmī ir leģitīms mērķis (*sk. ECT spriedumu lietā „Podkolzina v. Latvia”, no. 46726/99, para. 34, ECHR 2002-II, 9 April 2002*).

Var piekrist Ministru kabinetam, ka apstrīdētā regulējuma leģitīmais mērķis ir nodrošināt valsts institūciju normālu funkcionēšanu un nostiprināt latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu Latvijā.

Viens no demokrātiskās iekārtas pastāvēšanas priekšnoteikumiem ir atbilstoši leģitimēto valsts institūciju stabila un efektīva darbība. Tāpēc ir nepieciešama visaptveroša un konsekventa valsts valodas lietošana atbilstošā līmenī šo institūciju darbā. Likumā noteikto pašvaldības funkciju pienācīga

izpilde netiktu nodrošināta, ja deputāti pašvaldības domes darbā piedalītos tikai formāli, neprotot un nelietojot valsts valodu amata pienākumu veikšanai nepieciešamajā līmenī un pakāpē.

Līdz ar to apstrīdētajā regulējumā noteiktā ierobežojuma leģitīmais mērķis ir nodrošināt vietējās pārvaldes efektīvu darbību un aizsargāt demokrātisko valsts iekārtu.

18. Satversmes tiesa ir secinājusi: ja publiskā vara ierobežo personas tiesības un likumiskās intereses, ir jāievēro saprātīgs līdzsvars starp sabiedrības un indivīda interesēm.

Lai konstatētu, vai samērīguma princips ir ievērots, jānoskaidro, vai likumdevēja izraudzītais līdzeklis ir piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai, vai nav saudzējošāku līdzekļu šā mērķa sasniegšanai un vai likumdevēja rīcība ir samērīga. Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tā neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tā neatbilst arī samērīguma principam un ir pretiesiska (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 17. punktu*).

18.1. Satversmes tiesa jau secināja, ka pašvaldību domju deputātiem ir saistošas Satversmē un likumos ietvertās prasības un valsts valoda tiem jāprot un jālieto pašvaldību darbā (*sk. šā sprieduma 14. punktu*).

Satversmes 4. panta pirmais teikums, saskaņā ar kuru valsts valoda ir latviešu valoda, ir spēkā kopš 1998. gada 6. novembra. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka „valsts valodas konstitucionālais statuss juridiski nostiprina Latvijas iedzīvotāju tiesības un arī pienākumu lietot latviešu valodu kā mutvārdu, tā arī rakstveida saziņā” (*Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106 15.1. punkts*). Savukārt 2002. gada 24. maijā stājās spēkā Satversmes 101. panta otrās daļas trešais teikums, kas noteic, ka pašvaldību darba valoda ir latviešu valoda. Tātad konstitucionāli nostiprināta prasība pašvaldību darbā lietot latviešu valodu nemainīgi pastāv jau ilgu laiku.

Lietā nav strīda par to, ka Vēlēšanu likuma 9. panta 7. punkta redakcija, kas pašvaldību domju deputātu kandidātiem izvirzīja prasību pēc valsts valodas prasmes augstākajā (trešajā) pakāpē, bija spēkā no 1994. gada 25. janvāra līdz 2002. gada 22. maijam, savukārt pēc 2002. gada 22. maija valodas prasmes līmenis un pakāpe normatīvajos aktos nebija konkretizēti.

Tomēr jau pirms 2009. gadā notikušajām pašvaldību domju vēlēšanām un apstrīdētā regulējuma pieņemšanas bija spēkā Valsts valodas likuma 6. panta pirmā daļa, kas uzliek deputātiem par pienākumu prast un lietot valsts valodu amata pienākumu veikšanai nepieciešamajā apjomā. Tāpat spēkā bija likuma „Par pašvaldībām” 3. panta trešās daļas noteikums par latviešu valodu kā darba valodu pašvaldības domē un tās izveidotajās institūcijās un iestādēs. Tātad var secināt, ka tiešas pašvaldību domju deputātiem saistošas prasības par valsts valodas prasmi un lietošanu bija spēkā jau pirms apstrīdētā regulējuma pieņemšanas. Savukārt apstrīdētais regulējums valsts valodas zināšanu un prasmju apjomu tikai konkretizē, norādot precīzu līmeni un pakāpi.

18.2. Lai noteiktu, vai valsts valodas prasmes līmeņa un pakāpes konkretizēšana ir piemērots līdzeklis leģitīmā mērķa sasniegšanai, Satversmes tiesai jānoskaidro, kādas tiesības un pienākumi ir personai, kas ieņem pašvaldības domes deputāta amatu.

Pašvaldības domes deputāta tiesības un pienākumi norādīti likumā „Par pašvaldībām” un Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likumā. Deputātam ir pienākums piedalīties domes sēdēs, kā arī tās institūcijas sēdēs, kuras sastāvā viņš ievēlēts. Viņam ir jāievēro likuma „Par pašvaldībām”, domes nolikuma un sēžu reglamenta prasības, kā arī jāizpilda domes norādījumi un uzdevumi. Turklāt deputātam ir pienākums piedalīties domes lēmumu izpildes kontrolē savā vēlēšanu apgabalā, izskatīt iedzīvotāju sūdzības un iesniegumus, sniegt uz tiem atbildi likumā noteiktajā kārtībā un termiņā, kā arī ne retāk kā reizi divos mēnešos rīkot iedzīvotāju pieņemšanu.

Deputātam ir balsstiesības visos jautājumos, kurus izskata domes sēdēs. Viņam ir tiesības iesniegt priekšlikumus, izteikt piezīmes un iebildumus par sēdes darba kārtību, apspriežamo jautājumu būtību un izskatīšanas secību. Deputāts var piedalīties debatēs, uzdot jautājumus, sniegt uzziņas, iesniegt priekšlikumus, izteikt piezīmes un iebildumus par sēdes darba kārtību, apspriežamo jautājumu būtību un izskatīšanas secību. Arī profesiju klasifikatorā norādīts tiesību un pienākumu apjoms amatu grupai „likumdevēji”, kurā citastarp ietilpst pašvaldību domju deputāti (*sk. profesiju klasifikatoru*).

Saskaņā ar Noteikumu Nr. 733 17.5. punktu C līmeņa 1. pakāpe ir valsts valodas zināšanu un prasmju augstākā līmeņa pirmā pakāpe. Noteikumos Nr. 733 ietvertie valsts valodas prasmes līmeņi un pakāpes atbilst Eiropas Padomes atzītajiem valodas prasmes novērtējuma līmeņiem un pakāpēm (*sk. Noteikumu Nr. 733 projekta anotāciju, lietas materiālu 2. sēj. 66. – 67. lpp.*).

Kā norādīts minētajā Noteikumu Nr. 733 punktā, C līmeņa 1. pakāpe nozīmē to, ka persona spēj brīvi sarunāties, pietiekami izvērsti izteikt un pamatot savu viedokli par dažādām tēmām, lasa un saprot dažāda satura un sarežģītības tekstus, spēj uzrakstīt dažādus lietišķos dokumentus (piemēram, ieteikumus, raksturojumus, oficiālas vēstules), kā arī citus tekstus, bez grūtībām uztver un saprot dabiskā un raitā tempā runātus atšķirīgas struktūras tekstus par dažādām tēmām.

Var secināt, ka pašvaldību domju deputātiem un citām valsts un pašvaldību iestāžu amatpersonām izvirzītās prasības par valsts valodas zināšanām Latvijā ir ilgstošas un nemainīgas valsts politikas rezultāts, kas normatīvi nostiprināts Satversmē un likumos. Lai konsekventi īstenotu šo valsts politiku un sasniegtu apstrīdētā regulējuma leģitīmo mērķi, Ministru kabinets jau iepriekš izvirzītās prasības par valsts valodas zināšanām ir konkretizējis, nosakot attiecīgu līmeni un pakāpi. Apstrīdētais regulējums, kas uzliek deputātiem par pienākumu prast valsts valodu C līmeņa 1. pakāpē, nodrošina valsts valodas lietošanu pašvaldības darbā, tādējādi sekmējot demokrātiski leģitimētas vietējās pārvaldes darbības efektivitāti.

Līdz ar to apstrīdētais regulējums ir piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai.

18.3. Apstrīdētajā regulējumā noteiktais tiesību ierobežojums ir atzīstams par nepieciešamu, ja nepastāv citi līdzekļi, kuri būtu tikpat iedarbīgi un kurus izvēloties pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk. Vērtējot to, vai leģitīmo mērķi var sasniegt arī citādi, Satversmes tiesa uzsver, ka saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru var sasniegt leģitīmo mērķi vismaz tādā pašā kvalitātē (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 13. maija sprieduma lietā Nr. 2004-18-0106 secinājumu daļas 19. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka leģitīmo mērķi var sasniegt ar citiem, efektīvākiem līdzekļiem. Proti, pašvaldības deputāts varot strādāt ar vēlētāju iesniegtajām prasībām vai ar viņiem sazināties, izmantojot tulka, konsultanta vai literārā redaktora palīdzību.

Var piekrist, ka atsevišķos gadījumos tulka, konsultanta vai literārā redaktora pieaicināšanas rezultātā var uzlaboties deputāta pienākumu izpildes kvalitāte. Taču šo personu palīdzība būtu vairāk piemērota gadījumos, kas saistīti ar noteiktu atbalsta funkciju veikšanu, piemēram, dokumentu rediģēšanu. Satversmes tiesa piekrīt Tieslietu ministrijas un M. Mita viedoklim, ka deputātam savs amats jāpilda tieši un nepastarpināti. Proti, deputāts savus

amata pienākumus veic patstāvīgi (*sk. lietas materiālu 3. sēj. 4., 45. lpp.*).

Satversmes tiesa norāda, ka deputāta pienākumu apjoms liecina par viņa būtisko nozīmi pašvaldības politikas veidošanā un īstenošanā (*sk. šā sprieduma 18.2. punktu*). Personai, kura saņēmusi mandātu no vēlētajiem, jābūt spējīgai pienācīgi pildīt tai uzticētos amata pienākumus, jo tos nevar deleģēt citai personai. Turklāt deputāts ir atbildīgs vēlētajiem par viņam uzticēto pienākumu izpildi. Līdz ar to citu personu iesaistīšana nedrīkst aizstāt deputāta personisko darbību.

Arī ECT savulaik norādījusi, ka jebkuram Latvijas iedzīvotājam ir tiesības prasīt, lai viņam būtu iespējams publiskā telpā sazināties valsts valodā (*sk. ECT lēmumu lietā „Jutta Mentzen alias Mencena v. Latvia”, no. 71074/01, 6 April 2005*). Deputātam jābūt spējīgam sazināties ar vēlētajiem latviešu valodā. No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzēju valsts valodas prasmi visupirms apšaubīja tieši iedzīvotāji, pēc kuru sūdzībām Valsts valodas centrs uzsāka pārbaudes (*sk. lietas materiālu 2. sēj. 164. – 169., 190. – 192. lpp.*). Tātad valsts valodas zināšanu un prasmju trūkums neļāva Pieteikuma iesniedzējiem pienācīgi veikt savus amata pienākumus.

Izvērtējot pieteikumā norādītos argumentus, Satversmes tiesa nav konstatējusi tādas līdzekļus, kas būtu saudzējošāki pret Pieteikuma iesniedzējiem un vienlaikus nodrošinātu to, ka deputāts savus amata pienākumus veic patstāvīgi.

Tātad nav citu līdzekļu, ar kuriem leģitīmo mērķi varētu sasniegt tādā pašā kvalitātē.

18.4. Satversmes tiesai jānoskaidro, vai labums, ko ar apstrīdēto regulējumu iegūst sabiedrība, ir lielāks par Pieteikuma iesniedzēju interesēm radīto kaitējumu.

18.4.1. Pieteikuma iesniedzēji norāda, ka apstrīdētajā regulējumā noteiktās prasības viņiem tika piemērotas tad, kad viņi jau ieņēmuši deputāta amatu.

Pašvaldību vēlēšanas notika 2009. gada 6. jūnijā. Savukārt Noteikumu Nr. 733 1. pielikums tika pieņemts 2009. gada 7. jūlijā un stājās spēkā 2009. gada 1. septembrī. Taču Satversmes tiesa jau konstatēja, ka tiešas pašvaldību domju deputātiem noteiktas prasības par valsts valodas zināšanām bija spēkā jau pirms apstrīdētā regulējuma pieņemšanas (*sk. šā sprieduma 18.1. punktu*). Tāpēc Pieteikuma iesniedzējiem, kandidējot pašvaldību

vēlēšanās, nebija pamata paļauties uz to, ka prasības attiecībā uz valsts valodas zināšanu apjomu netiks konkretizētas ar noteiktu līmeni un pakāpi un viņiem kā deputātiem nebūs saistošas.

18.4.2. Atbilstoši Vēlēšanu likuma 17. panta pirmās daļas 3. punktam personai, kura kandidē pašvaldību vēlēšanās, ir pienākums iesniegt pašas parakstītas ziņas (pašnovērtējumu) par savu latviešu valodas prasmi. No konstitucionālās sūdzības izriet, ka šādu pašnovērtējumu iesniedza arī Pieteikuma iesniedzēji (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 6. lpp.*).

Minētais pašnovērtējums atspoguļo deputāta kandidāta subjektīvo viedokli par savu latviešu valodas zināšanu un prasmju apjomu. Būtībā deputāta kandidāts pats izvērtē, vai viņš spēs pienācīgi pildīt deputāta amata pienākumus. Savukārt normatīvajam regulējumam ir jānodrošina tas, ka ievēlēts deputāts veic amata pienākumus, lietojot valsts valodu. Lai panāktu minēto prasību ievērošanu, ir izveidots atbilstošs tiesisks mehānisms deputātu valsts valodas zināšanu un prasmes novērtēšanai. Proti, Valsts valodas centrs atbilstoši Ministru kabineta 2005. gada 22. marta noteikumiem Nr. 202 „Valsts valodas centra nolikums” normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā pārbauda amatpersonu valsts valodas lietojuma atbilstību apstrīdētā regulējuma prasībām.

Ja persona attiecīgā valsts valodas prasmes līmeņa pārbaudi nenokārto, tad atbilstoši Noteikumu Nr. 733 51. punktam tā ne agrāk kā pēc trim mēnešiem drīkst pārbaudi kārtot vēlreiz. No pieteikumam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Valsts valodas centrs Pieteikuma iesniedzējiem noteica atkārtotu valsts valodas prasmes līmeņa pārbaudi pēc sešiem mēnešiem (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 169. – 173., 193. – 196. lpp.*). Šajā laika posmā Pieteikuma iesniedzējiem bija iespēja uzlabot savas valsts valodas zināšanas un pilnveidot tās prasmi.

18.4.3. Saskaņā ar Republikas pilsētas domes un novada domes deputāta statusa likuma pārejas noteikumu 8. punktu normatīvais regulējums par deputāta pilnvaru anulēšanu gadījumā, kad deputāta valsts valodas zināšanas neatbilst Ministru kabineta noteiktajam līmenim, neattiecas uz tiem deputātiem, kuri ievēlēti 2009. gada pašvaldību domju vēlēšanās.

Satversmes tiesa uzsver, ka Pieteikuma iesniedzēji, kuri neprata un nelietoja valsts valodu apstrīdētajā regulējumā noteiktajā līmenī un pakāpē, varēja ieņemt deputāta amatu līdz sava pilnvaru termiņa beigām. Tas nozīmē, ka likumdevējs bija ņēmis vērā arī to deputātu intereses, kuri apstrīdētā regulējuma izdošanas laikā jau bija ievēlēti pašvaldības domes deputāta amatā,

taču nespēja izpildīt apstrīdētā regulējuma prasības. Tādējādi apstrīdētais regulējums neradīja būtisku kaitējumu tām personām, kuras 2009. gadā notikušajās vēlēšanās tika ievēlētas pašvaldību domēs.

Par valsts valodas nelietošanu profesionālo un amata pienākumu veikšanai nepieciešamajā apjomā Pieteikuma iesniedzējiem tika uzlikts naudas sods attiecīgi 30 un 35 latu apmērā, kā arī noteikta prasība pēc sešiem mēnešiem piedalīties atkārtotā valsts valodas lietojuma pārbaudē (*sk. lietas materiālu 1. sēj. 169. – 173., 193. – 196. lpp.*). Būtībā Pieteikuma iesniedzēji, neprotot un nelietojot valsts valodu apstrīdētajā regulējumā noteiktajā līmenī un pakāpē, nepildīja deputāta amata pienākumus nepieciešamajā apjomā. Tāpēc Pieteikuma iesniedzējiem uzlikto sodu, kā arī noteikto prasību pēc sešiem mēnešiem piedalīties atkārtotā valsts valodas lietojuma pārbaudē nevar uzskatīt par nesamērīgi smagām tiesiskajām sekām.

18.4.4. Satversmes tiesa šā sprieduma 18.2. un 18.3. punktā jau konstatēja, ka valsts valodas prasme C līmeņa 1. pakāpē personai ir nepieciešama, lai tā spētu veikt pašvaldības domes deputāta amata pienākumus. Tādējādi apstrīdētais regulējums uzlabo pašvaldību darba kvalitāti. Sabiedrības interesēs ir tas, lai deputāts savus pienākumus pildītu pienācīgi, tostarp spētu sazināties ar iedzīvotājiem valsts valodā. Vienlaikus apstrīdētais regulējums motivē personas, kuras vēlas kandidēt pašvaldību vēlēšanās, savlaicīgi pilnveidot savu valsts valodas prasmi atbilstoši Ministru kabineta noteiktajam līmenim un pakāpei.

Labums, ko ar apstrīdēto regulējumu iegūst sabiedrība, ir lielāks par kaitējumu, ko Pieteikuma iesniedzēju interesēm rada pamattiesību ierobežojums, un līdz ar to apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 101. pantam.

19. Pieteikuma iesniedzēji norāda, ka apstrīdētais regulējums neatbilst Satversmes 91. pantam, jo paredz atšķirīgu attieksmi pret personām atkarībā no valodas, kādā iegūta izglītība.

Pieteikumā minēti argumenti par apstrīdētā regulējuma iespējamo neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, proti, vienlīdzības principam. Turpretī apgalvojums, ka apstrīdētais regulējums diskriminē Pieteikuma iesniedzējus, pieteikumā nav pamatots.

Līdz ar to Satversmes tiesa izvērtēs apstrīdētā regulējuma atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

20. Satversmes 91. panta pirmais teikums nosaka: „Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.”

Satversmes 91. panta pirmajā teikumā nostiprinātajam vienlīdzības principam ir jāgarantē vienotas tiesiskās kārtības pastāvēšana. Proti, tā uzdevums ir nodrošināt, lai tiesiskā valstī tiktu īstenota visaptveroša likumu ietekme uz ikvienu un lai likums tiktu piemērots bez jebkādam privilēģijām. Tas arī garantē likuma pilnīgu iedarbību, tā piemērošanas objektivitāti un bezkaislību, kā arī to, ka nevienam nav ļauts neievērot likuma priekšrakstus (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 14. septembra sprieduma lietā Nr. 2005-02-0106 9.1. punktu*). Tomēr šāda tiesiskās kārtības vienotība nenozīmē nivelēšanu, jo „vienlīdzība pieļauj diferencētu pieeju, ja tā demokrātiskā sabiedrībā ir attaisnojama” (*Satversmes tiesas 2001. gada 26. jūnija sprieduma lietā Nr. 2001-02-0106 secinājumu daļas 4. punkts*).

Satversmes tiesa, interpretējot Satversmes 91. pantu, ir atzinusi, ka vienlīdzības princips liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Tajā pašā laikā vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos, kā arī pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas vienādos apstākļos, ja tam ir objektīvs un saprātīgs pamats (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2001. gada 3. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2000-07-0409 secinājumu daļas 1. punktu un 2008. gada 29. decembra sprieduma lietā Nr. 2008-37-03 7. punktu*). Atšķirīgai attieksmei nav objektīva un saprātīga pamata, ja tai nav leģitīma mērķa vai ja nav samērīgas attiecības starp izraudzītajiem līdzekļiem un nospraustajiem mērķiem (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 23. decembra sprieduma lietā Nr. 2002-15-01 secinājumu daļas 3. punktu*).

21. Lai izvērtētu, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam vienlīdzības principam, ir nepieciešams noskaidrot:

1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos;

2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām;

3) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis, un vai ir ievērots samērīguma princips (*sk., piemēram,*

Satversmes tiesas 2010. gada 2. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-46-01 7. punktu).

22. Satversmes tiesa izvērtēs, vai ir tādas personas, kuras saskaņā ar apstrīdēto regulējumu atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, un kāda ir attieksme pret šīm personām.

22.1. Satversmes tiesa šā sprieduma 18.1. punktā jau secināja, ka apstrīdētais regulējums tikai konkretizē Satversmē un likumos noteiktās prasības.

Apstrīdētais regulējums noteic, ka pienākums prast un lietot valsts valodu C līmeņa 1. pakāpē attiecas uz visām personām, kas ieņem pašvaldības domes deputāta amatu. Tas ir saistošs Latvijas un citu Eiropas Savienības valstu pilsoņiem, kas atbilstoši Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likumam kandidē pašvaldību vēlēšanās un kļūst par pašvaldību domju deputātiem. Apstrīdētais regulējums nenošķir atsevišķā grupā tādus deputātus, kuri būtu atbrīvoti no pienākuma prast un lietot valsts valodu noteiktā līmenī un pakāpē. Apstrīdētā regulējuma prasības ir saistošas visiem deputātiem.

Līdz ar to apstrīdētais regulējums paredz tikai vienu personu grupu – visus pašvaldību domju deputātus, un tiem noteiktās prasības par valsts valodas zināšanu un prasmju apjomu ir vienādas.

22.2. Pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos atrodas: 1) pašvaldību domju deputāti, kuri ir atbrīvoti no valsts valodas prasmes pārbaudes kārtošanas; 2) pašvaldību domju deputāti, kuri nav atbrīvoti no valsts valodas prasmes pārbaudes kārtošanas.

Pieteikumā norādīts, ka dalījums šajās savstarpēji salīdzināmajās grupās izriet no Noteikumu Nr. 733 12. punkta. Taču Noteikumu Nr. 733 12. punkts nereglamentē deputātiem obligāto valsts valodas zināšanu un prasmju apjomu. Šajās normās ir norādīts, kuras personas atbrīvojamas no valsts valodas prasmes pārbaudes. Noteikumu Nr. 733 12.1. punktā minētās personas savas valsts valodas zināšanas un prasmes var apliecināt ar dokumentu par izglītības iegūšanu latviešu valodā. Savukārt 12.2. punktā norādīto personu valsts valodas zināšanas un prasmes apliecina pamatizglītības vai vispārējās izglītības sertifikāts, kurā ir norādīti centralizēto eksāmenu rezultāti. Tātad šīs personas ir atbrīvotas no valsts valodas prasmes pārbaudes, jo to zināšanas apliecina atbilstoši izglītības dokumenti.

Satversmes tiesa šā sprieduma 22.1. punktā jau konstatēja, ka apstrīdētais regulējums paredz tikai vienu personu grupu – pašvaldību domju deputātus, kuriem noteikts vienāds obligātais valsts valodas zināšanu un prasmju apjoms. Var secināt, ka deputāti, kuri ir atbrīvoti no valsts valodas prasmes pārbaudes, un deputāti, kuri nav atbrīvoti no valsts valodas prasmes pārbaudes, ir vienā personu grupā un apstrīdētais regulējums nerada atšķirīgu attieksmi pret tajā ietilpstošajām personām.

Tā kā apstrīdētais regulējums neparedz atšķirīgu attieksmi pret pašvaldību domju deputātiem, tas atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. – 32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

atzīt Ministru kabineta 2009. gada 7. jūlija noteikumu Nr. 733 „Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu un valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību profesionālo un amata pienākumu veikšanai, pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai un Eiropas Kopienas pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai un valsts nodevu par valsts valodas prasmes pārbaudi” 1. pielikumu, ciktāl tas attiecas uz pašvaldību domju deputātiem, par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. un 101. pantam, kā arī Valsts valodas likuma 6. panta pirmajai daļai un Ministru kabineta iekārtas likuma 31. pantam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris